

DAEDALUS & ICARUS

dossier voor zelfstandige lectuur

de oplossing

naam:.....4L....., nr:.....

BEDOELINGEN:

opdracht: het uiteindelijke resultaat van je leesoefening zal bestaan uit twee delen:

- 1) een vertaling van de gehele tekst
- 2) een overhoring over de gehele tekst, die peilt naar je inzicht op gebied van grammatica, stijl en metriek en die inhoudelijke bespiegelingen zal behandelen.

werkwijze: je krijgt de tekst in porties verdeeld, zoals je handboek dat doet (*Peristylum B*, pp. 47-70). Hierbij gaan we ervan uit dat je de hulp bij de lectuur doorneemt en alle begeleidende teksten met aandacht leest. De vragen in dit leesdossier gaan op sommige aspecten nog wat dieper in, dus ook die behandel je met gepaste vlijt. Maak in elk geval gebruik van alle hulpmiddelen die je ter beschikking hebt: je basisgrammatica en je vocabulariumlijst.

Dit is een opdracht die je ofwel individueel (in de klas of thuis) ofwel in een heel beperkt groepje aanpakt (maximum drie personen); de leerkracht zal je vragen en problemen trachten te sturen in de richting van de juiste oplossing, maar het is niet de bedoeling dat de leraar jouw vragen oplost – zoek dus eerst zélf naar oplossingen en roep pas om hulp als je écht, écht vastzit.

concreet: los alle vragen van de hulp bij de lectuur uit je handboek op (controle) en noteer op een antwoordblad de oplossing van de vragen uit dit bundeltje – maak daarna een werkvertaling van de diverse stukjes en controleer die met de voorbeeldvertaling die je leerkracht ter beschikking heeft. Ga pas naar een volgend fragment over als je werkvertaling goedgekeurd is.

Al je werkvertalingen moeten tot slot verwerkt worden in een definitieve versio, die gerust wat vrijer mag zijn, maar natuurlijk wel een echte vertaling van het origineel moet bieden.

OPGAVEN

1) Lees in je handboek op pp. 47-49 de aanloop tot het verhaal

2) Ontsnappingsroute door de lucht:

Daedalus interea, Creten longumque perosus
exsilium, tactusque loci natalis amore,
185 clausus erat pelago. "Terras licet, inquit, et undas
obstruat, at caelum certe patet : ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aëra Minos."

1) v.183 *perosus* : van welke infinitief komt dit ? (Voc 1269)

2) v.183 *Daedalus* : welke twee bepalingen staan hierbij ? *perosus* / *tactus*

3) v.185 *pelago*: NVL? *abl HV* bij *clausus erat*

4) v.185 *terras*: in het Nederlands zouden we wellicht liever een collectief enkelvoud gebruiken

5) v.186 *ibimus*: determineer de vorm: A ind. fut.s. 1ste mv

6) v.187 welke stijlfiguur herken je hier? zie in de tekst: *chiasme*

7)→ Wat is het effect van het opsparen van het woord *Minos* tot het allerlaatst? Vertaal het vers op twee manieren: *Minos* naar voren halen in je vertaling en *Minos* zo ver mogelijk naar achteren houden: bespreek het verschil in gevoel dat beide vertalingen jou geven.

3) Genie aan het werk:

Dixit et ignotas animum dimittit in artes
naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
190 a minima coeptas, longam brevior sequente,
ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias et ceris alligat imas
atque ita compositas parvo curvamine flectit,
195 ut veras imitetur aves.

8) v.188 *ignotas* : wat is er bijzonder aan de woordplaatsing in dit hyperbaton ? → vind tijdens je lectuur nog vijf gevallen van dergelijke plaatsing blauw in de tekst (alleen 201 is een twijfelgeval)

9) v.189 *naturamque novat*: hoe heet deze stijlfiguur? **allitteratie**

10) v.189-192 met welke twee zaken vergelijkt Ovidius de vleugels? [helling](#) / [panfluit](#)

11) v.191-192 is er in dit zinnetje sprake van parallellisme of chiasme? **parallel: zie tekst**

12) → Welke moderne Nederlandse woorden ken je, die afgeleid zijn van:

artes - **artificieel** – pennas – (slag)**pen** – sequente – **sequens** – rustica - **rustiek** – fistula - **fistel** –
compositas - **compositie** – flectit - **flexibel**

4) Kinderlijk

195 Puer Icarus una
stabat et ignarus sua se tractare pericla,
ore renidenti modo quas vaga moverat aura,
captabat plumas, flavam modo pollice ceram
mollibat lusuque suo mirabile patris
200 impendebat opus. Postquam manus ultima coepto
imposita est, geminas opifex libravit in alas
ipse suum corpus motaque pendit in aura.

13) v.195 *una* : welke woordsoort ? **bijwoord**

14) v.196 *ignarus*: als dit subst. een completiefzin inleidt, moet het wel van een werkwoord komen dat tot een categorie behoort die completiefzinnen kunnen inleiden: welk is dat werkwoord en tot welke categorie reken je het? **komt in de buurt van ignorare (= nescire): sentiendi**

15) v.197 *modo*: roept een tweede *modo* op: waar staat die + hoe vertaal je? **vers 198: nu eens, dan weer**

16) v.198 *pollice*: NVL? abl. middel bij mollibat

17) v.199 *patris*: NVL ? **ond.gen** bij opus / of **bezitsgen.** bij opus

18) → kijk naar de pv's in deze zin (vv.195-200) : waar staan ze ? – wat leert je dat over die plaats in het vers? – waarop ligt in deze beschrijving blijkbaar de nadruk? **vooraan in het evrs= nadruk op de handeling, op de actie**

19) → welk beeld krijg je Icarus? hier geef je je eigen mening

- 20) v.200 *postquam*: leidt welk ww in? – hoe moet je die tijd vertalen? *imposita est*: VVT
- 21) v.201 toon aan hoe de woordorde hier suggestief is *geminas alas omarmt opifex*, zoals ook de vleugels *Daedalus omarmen*
- 22) v.201 *libravit*: noteer het LV van dit werkwoord *suum corpus*
- 23) v.202 *pependit*: noem de inf.pres. – hoe heet dit type perfectumstam? *pendere* - reduplicatie
- 24) → in welke tijd staan de pv's in deze zin? – verklaar het verschil met de vorige zin *perf.*, de vorige zin stond in het *imperf.*: *die was beschrijvend*, nu is het *verhalend*
- 25) → hebben de pv's in deze zin ook een vaste plaats in het vers? – zou dat toevallig zo zijn? *ze staan op dezelfde plaats tov elkaar: dat is geen toeval maar gezochte woordplaatsing*

5) Een bezorgde vader

Instruit et natum : "Medioque ut limite curras,
Icare, _ait, moneo, ne, si demissior ibis,
205 unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat:
inter utrumque vola. Nec te spectare Boöten
aut Helicen iubeo strictumque _Orionis ense :
me duce carpe viam !" Pariter praecepta volandi
tradit et ignotas umeris accomodat alas.

- 26) v.202-205 : een complexe zin : maak er een schema van

Medioque ut limite curras, Icare,
(ait,) MONEO,
ne,
si demissior ibis,
unda gravet pennas,
si celsior,
ignis adurat:
inter utrumque VOLA.

- 27) v.202 *medio limite*: welke abl. herken je? *abl. van de weg bij curras*
- 28) v.204 *demissior*: woordsoort? – welke functie heeft dit woord dus? *adjectief, dus BVG*
- 29) v.205 *unda*: een typisch poëtisch woord: hoe luist het gewonere prozawoord? *aqua / mare*

- 30) v.205 *adurat*: welk LV moet je hier bijdenken? (belangrijk voor de vertaling!) *pennas* (of *minstens eas*)
- 31) v.206 *nec* = *et non*: staat non dan eerder bij *spectare* of bij *iubeo*? *bij spectare* natuurlijk
- 32) v.206-207 welke stijlfiguur herken je? *3ledigheid*
- 33) v.209 *umeris*: NVL? *prefixdat. bij ac-commodat*
- 34) → hoeveel keer zegt Daedalus eigenlijk hoe Icarus moet vliegen? – Wat doet dat vermoeden over de afloop van dit avontuur? *hier formuleer je je eigen antwoord*

210 Inter opus monitusque genae maduere seniles
 et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
 non iterum repetenda suo, pennisque levatus
 ante volat comitique timet, velut ales ab alto
 quae teneram prolem produxit in aëra nido;
 215 hortaturque sequi damnosasque erudit artes
 et movet ipse suas et nati respicit alas.

- 35) v.210-211 welke stijlfiguur herken je? *chiasme: zie tekst*
- 36) → kijk de tijden van de pv's na: welke zijn dat? – vanaf welk moment verandert de tijd? – kan je die verandering verantwoorden? *pv staan in het perfectum, maar vanaf 213 worden ze presens: historisch presens verlevendigt de actie (alleen het werkwoord uit de vergelijking is ook perf.)*
- 37) → inventariseer alle plaatsen die de ongelukkige afloop nu al doen aanvoelen:
- a) met letterlijke woorden die op onheil duiden: *vind de plaatsen zelf*
 - b) met suggesties van ongerustheid en zorgen bij Daedalus: *vind de plaatsen zelf*
- 38) v.213-214 wat suggereert dit erg wijde hyperbaton? *het onderstreept de hoogte van het nest*

6) Een tragische vlucht

Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces,
 aut pastor baculo stivave innixus arator
 vidit, et obstupuit, quique aëra carpere possent,
 220 credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva

parte Samos (fuerant Delosque Parosque relictæ)
 dextra Lebinthos erat fecundaque melle Calymne,
 cum puer audaci coepit gaudere volatu
 deseruitque ducem caelique cupidine tractus,
 225 altius egit iter. Rapidi vicinia solis
 mollit odoratas, pennarum vincula, ceras;
 tabuerant cerae : nudos quatit ille lacertos
 remigioque carens non ullas percipit auras
 oraque caerulea, patrium clamantia nomen,
 230 excipiuntur aqua, quae nomen traxit ab illo.

39) v.217 hoe is het hyperbaton hier geschikt (tov de cesuur) ? – vindt in de verzen 217-225a nog een dergelijke schikking: **eerste woord vlak voor de cesuur, het tweede is het voorlaatste woord: ook vers 218 toont zo'n schikking**

40) → ga na of je in het schilderij van Hans Bol deze drie personen terugvindt en doe daarna hetzelfde met het schilderij van Brueghel (p.65) **hier formuleer je je eigen antwoord**

41) v.223-224 het is opvallend hoe hier met klanken wordt gespeeld – hoe heet zo'n stijlfiguur? – met welk middel zou dit in de moderne cinematografie gebeuren? **allitteratie, wellicht zou men dat in de film met (ritmische) muziek onderstrepen**

42) v.227 hoe staat het hyperbaton hier tov de cesuur? – vindt in de verzen 225b-230 een identieke schikking **zie tekst**

43) v.228 *non ullas...auras*: metrisch was ook goed geweest: *iam nullas....auras* – waarom heeft Ovidius dáár niet voor gekozen?: wat is het verschil met *non ullas*? **zoals Ovidius het uitdrukt klinkt het veel nadrukkelijker: geen enkel(e)**

44) v.229-230 *caeruleā...aquā*: wat wordt door dit erg wijde hyperbaton gesuggereerd? (vergelijk met vers 213-214) **de val van Icarus, die van heel grote hoogte neerstort**

7) Een gebroken man

At pater infelix, nec iam pater : "Icare, dixit,
 Icare, dixit, ubi _es ? Qua te regione requiram ?
 Icare !" dicebat : pennas adspexit in undis
 devovitque suas artes corpusque sepulchro

235 condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.

45) v.231-233a : kijk eens wat een spelen met klank :

231: ā / ă ě / ī ē ī / ē / ā / ă ě / ī ă ě / ī ī

232: ī ă ě / ī ī / ū ē / ā / ē / ě ī ō ě / ě ī ă

233: ī ă ě / ī ē ā

nuttige links:

<http://users.telenet.be/daedalus/Ovid/Ovidius.htm>

WERKVERTALING

183-187 Ontsnappingsroute door de lucht

Daedalus, die intussen Kreta en de lange ballingschap haatte en aangeraakt was door liefde voor zijn geboorteplaats, was opgesloten door de zee. "Ook al verspert hij het land en het water," sprak hij "maar de hemel staat [toch] zeker open, daarlangs zullen wij gaan; ook al bezit hij alles, de lucht bezit Minos niet."

188-195 Genie aan het werk

[Zo] sprak hij en hij liet zijn geest dwalen naar onbekende kunsten en hij vernieuwde de natuur. Want hij plaatste veren op een rij, vanaf de kleinste begonnen, terwijl een kortere een lange volgde, zodat je zou denken dat ze op een heuvel gegroeid waren: zo wordt soms een Panfluit langzamerhand breder door ongelijke rietpijpjes. Toen zette hij ze in het midden vast met draad, met was van onderen en de zo verbonden [veren] boog hij met een kleine kromming, om echte vogels na te bootsen.

195-202 Kinderlijk

De jonge(n) Icarus stond erbij en, niet wetend dat hij zijn eigen gevaren betastte, probeerde hij met stralend gelaat nu eens de veren, die een ronddwarrelend briesje bewogen had, vast te pakken, dan weer maakte hij met zijn duim de goudgele was zacht en hinderde hij met zijn spel het bewonderenswaardige werk van zijn vader.

Nadat de laatste hand aan de onderneming was gelegd, bracht de maker zelf zijn eigen lichaam in evenwicht tussen de beide vleugels en hing in de bewogen lucht.

203-209 Een bezorgde vader

Hij onderrichtte ook zijn zoon en zei: "Icarus, ik waarschuw je, dat je langs de middenbaan vliegt (rent), opdat niet, als je lager zult gaan, een golf / het water je veren zwaar maakt, als je hoger [zult gaan], het vuur ze verschroeit. Vlieg tussen elk van beide en ik beveel je ook niet te kijken naar Boötes of Helice en het getrokken zwaard van Orion: leg de weg af (pluk de weg) onder mijn leiding." Tegelijkertijd overhandigde hij hem de voorschriften om te vliegen en maakt hij de vreemde veren vast aan zijn schouders.

210-216 Een bezorgde vader

Onder het werk en de waarschuwingen zijn de wangen van de oude man nat geworden en trilden de handen van de vader. Hij gaf aan zijn zoon kussen die niet meer herhaald zouden worden en zich verheffend op zijn vleugels vloog hij voorop en hij was bezorgd om zijn metgezel, zoals een vogel die vanaf het hoge nest haar tere kroost naar buiten heeft geleid de lucht in. En hij spoorde hem aan te volgen en leerde hem verderfelijke kunsten en bewoog zelf zijn eigen vleugels en keek om naar [die] van zijn zoon.

217-225 Een tragische vlucht

Hen zag iemand, terwijl hij vissen ving met zijn trillende hengel, of een herder steunend op zijn stok, of een ploeger op zijn ploegstaart [steunend], en hij stond verbaasd en geloofde dat [diegenen] die door de lucht konden vliegen (plukken), goden waren / en geloofde dat ze goden waren, omdat ze door de lucht konden vliegen.

En reeds was het aan Juno gewijde Samos aan de linkerkant - Delos en Paros waren al achtergelaten - , rechts was Lebinthos en Calymne, rijk aan honing, toen de jongen plezier begon te krijgen in overmoedig vliegen en zijn leider verliet en, getrokken door verlangen naar de hemel, zijn tocht hoger voerde:

225-230 Een tragische vlucht

de nabijheid van de verzengende zon maakte de geurige was, de verbinding van de veren, zacht. De was was gesmolten: hij sloeg met naakte armen [door de lucht] en zijn roeituig missend, ving hij geen enkele lucht op en zijn mond, die de naam van zijn vader riep, werd opgevangen door het blauwe water, dat zijn naam ontleende aan hem.

231-235 Een gebroken man

Maar de ongelukkige vader, [die] al geen vader meer [was], zei: "Icarus, Icarus", zei hij, "waar ben je? In welke streek moet ik je zoeken? Icarus!," zei hij steeds maar weer: hij zag de veren in de golven en vervloekte zijn kunst(en) en hij borg het lichaam in een graf, en het land werd genoemd naar de naam van de begravenen.